

Római napló 2001-ből

🕒 [2016-06-24 \(<http://www.cirkart.hu/2016/06/24/romai-naplo-2001-bol/>\)](http://www.cirkart.hu/2016/06/24/romai-naplo-2001-bol/)

♦ [Ilona Keserü Ilona \(<http://www.cirkart.hu/tag/ilona-keseru-ilona/>\)](http://www.cirkart.hu/tag/ilona-keseru-ilona/)

<http://www.cirkart.hu/wp-content/uploads/2016/06/noname-38.jpg>

2001. március 1.*

Havas indulás késéssel, Ferihegyről. Jó volt az út, Róma felé kanyarodóban már tisztán látszottak a tavak, a csoda zöld növényzet. Fiumicinóról befelé jövet jégeső.

Valószínűtlen az ittlét. Kicsomagolok, látok a csigalépcső fordulójában egy jó öreg festőállványt, az jó lesz. Kis, esetlen szoba. Valószínű, hogy ezen vagy egy ugyanilyen festette bizonyos Korcsmáros Pál nevű – számomra egyébként ismeretlen – festő Ottlik arcképét a negyvenes években, amelyet annyiszor láttam a halljukban; kicsit ferde tartásban, ingujjban, vigyorogva volt megfestve, eléggé szárazon, de később megszoktam a látványát. A portré a legendás utolsó művészösztöndíjak idején készült, akkor, amikor még igazi műtermek voltak a Via Giulián, és a művészek, írók élhettek és alkothattak az Accademia d'Ungheria falai között.

Amikor 1963 elején bekéredzkedtem egy időre (persze azokban az években ösztöndíjról magamfajta, politikán kívüli kezdő művész nem is álmodhatott, elutasított, megfellebbezett útlevílkérelmemre csak Kocsis László rejtélyes beavatkozása után jött kedvező válasz), kijelöltek számomra egy egész alacsony szobát, ami tele volt össze-vissza álló fekete vaságyakkal, és egészen kis ablaka volt. De most, 2001-ben, az évtizedekkel ezelőtt átépített épületekben egyszerűen nem találtam meg, hol lehetett ez az értelmetlen, lapos szoba. A mellette futó folyosó falán emlékszem egy gázrezsóra, meg ott lehetett a közelben zuhanyozni is. Az egyetlen élőlény a zenész Devich volt, akit néha láttam a folyosón.

Persze ott is festettem, például a *Tetti* című kis képet. Mivel a képen háztetők és távoli kupola látható, lehet, hogy az a rejtélyes szoba a harmadik emeleten volt? Vagy az a valószínűbb, hogy a kis kép rajz alapján készült. Most, hosszas vizslatás után azt gyanítom, hogy az a szint már nem létezik a palazzóban, illetve a reprezentatív igazgatói szobák alatt és a lent kialakított garázsok között van megközelíthetetlen helyen. Tudniillik van ott néhány érthetetlenül kis ablak, amelyek mögött most is érzem az össze-vissza álló tizenhat vaságyat, amelyek mind rendelkezésemre álltak; azok egyikén jókat aludtam annak idején.

Innen váltott ki Szőnyi Zsuzsa, akit felhívtam, megnézett magának, mint apja volt tanítványát, és meghívott, hogy lakjak náluk egy ideig. Részben a rajtuk keresztül kialakult kapcsolatoknak, részben Giulio Bars galériás közbenjárásának köszönhettem, hogy a Belle Arti egy szabad kurzusát felvéve olasz állami ösztöndíjat kaptam három hónapra. Az albérlet, ahová akkor költöztem a Via Bianchi Vecchi és a Vicolo della Moretta sarkán, az ötödik emeleten volt, most szinte naponta járok arra. Persze ma már nincs piac, csak parkoló autók meg motorok, és a *Ház felülről* (1963) című képen megfestett szép okkeres-vöröses színárnyalat is eltűnt; ahogy sok más átalakított épületről is.

Lemegyek. Elkezdődik az ismerős mámor, imbolygok, lazacot, olajbogyót, Frascatit veszek a Campo régi csemegeboltjában, kenyeret, vajot. A csodás utca a régi albérletem felé a kézműves műhelyekkel. „Vicolo della Morretta” – ez lesz a *Tér felülről* címe.

Este beszélek Vidával. Megdöbben az elváltság érzése, kiléptünk a közös körből.

* A 2001-ben készített kézirat 2005-ben, Wéber Katalin által szerkesztett változata. A festményekről készült reprodukciókat Horváth Gábor, a Rómában készült fotókat Ilona Keserü Ilona készítette.

Március 2.

Zuhog az eső egyfolytában. Ez pénteki nap. Megismerkedem az Accademia néhány emberével-asszonyával. Csodás a palota. Szabó Győző mutatja, ajánlja átellenben a Farnesinát; ott még sohasem voltam. Emitt szép Ferenczy Noémik a falakon, rettenetes üveg lámpatestek. Megbeszéljük Vida és Emma jövetelét Komlóssy Gyöngyivel, át fogok menni egy nagyobb, kétágyas szobába. A feszültségek az alkalmazottak között azonnal szembetűnnek; velük felmerül az egész otthoni légkör rémképe.

A Farnese-palota sarkán megszólít az első tekintélyes kőforma, eszembe jut régi gyűjtésem, felkészülök a folytatásra. Az a bizonyos első cappuccino a Farnese-bárban. A palota észvesztően szép, előző este látni lehetett kivilágított emeleti termeit, a falfestményeket, mennyezetet.

Olio extra verginét veszek a piacon, parmiggianót, fűszert, mandarint. A kis utcában carciofit, mézet, tojást. A Fornóban kenyeret (rosettát), narancsdzsemet. A régóta ismert téli utcai parázstartót látom. Ebédelek, alszom, járok az esőben. A Campón délután elkezdik kirakosgatni a székeket, ernyőket. Nagyobb kör a Via del Governo Vecchio felé, beszélgetek egy öreg boltossal, aki ismerte jól Barsékat. Testápoló, szalvéta, zsebkendő. Az utcákon, terecskéken, megnevezhetetlen építészeti létezőkben járva a folyamatos, újratermő mámor. A Piazza Navona most nem rendít meg, de sok más kis részlet igen. Próbálok kihámozni a régi Várost, főleg az új átépítések és festések zavarnak; eltűnőben van a régi római kopott, vörös házfal mint meghatározó szín. (1. kép) VacSORA, főleg a carciofi frascatival.

Este Vidának mondom a vendégség lehetőségeit, megállapítjuk, hogy nem kell folyton telefonálni.

Március 3.

A kapu előtt találkozom Vujicsics Mariettával, kiderül, egy éve konzul itt. Rögtön említi a nagy „Novecento”-kiállítást, megbeszéljük az új kisbuszokat, veszek tesserát, és megyek a Quirinaléra.

A kiállítások után elveszve állok Traianus fürdője egyik magaslati teraszán, meredek bele a mély, tágas térbe, még mindig nem tudok teljes szervezetemmel itt lenni. (A művek nézése közben mindez más: akkor a szakma valódi terében vagyok, ami bárhol a világon legbensőbb sajátom. Ez régen nem volt még így.)

Novecento-kiállítás

- Gino Severini: Danzatrice+mare+vela = mazzo di fiori – 1914. Mattis Teutsch jut eszembe.
- Boccioni *Szimultán víziókjáról* a *Test és utókép* jut eszembe; hasonlót próbálok, az egyidejűséget, az elcsúsztatott látványt.
- Balla (1933) realista portré vászonra ragasztott csipkehálóra festve.
- Manzoni kis, fehér ráncos képe (1958). Münsterben a „Das Offene Bild” kiállításon a képeim közelében volt. Mindössze 30 évig élt. 1933-ban született.
- Giò Pomodoro nagy bronz a ugyanakkor készült, mint az ujjhegygel pöttyögetett képem, az álművészeti piros „relief”, amit később át- és lefestettem; nincs meg.
- Osvaldo Licini képén (1933–36) kis szívárvány.
- Giulio Turcato 1950-es képe (*Comizio*) az *Ezüstös kép* előzménye.
- De Chirico *Donne romane* a most megismert Sistina színeivel (a tisztítást ismertető fotók alapján).
- Renato Guttuso festménye Togliatti temetéséről (1972); öt Lenint, egy Sztálint számoltam meg.
- Mimmo Paladino fehér feje az egyik legszebb kép! Őrült szépen keretezve, piros háttér.

A Pantheon felé menet a Minerva térre ezüstös Rolls gördült, a hátsó ülésen aperitifet kortyolt a fehér ruhás hölgy. Aztán betért a hotelba, kisebb csődület, a fekete portás átöleli. Vagy ő a vőlegény?

Pár méterre egy surmó a *Szép Katyusát* hegedülte tépett lószőrökkel; kapott 1000 lírát. Ennyit Közép-Kelet Európáról. Automatikus reflex. Az az igazság, előbb megkérdeztem, orosz-e. Vigyorgott, bólogatott.

Festékes boltot keresek különben, elég reménytelen a dolog. Szombat este van, beindult az emberiség Rómában. A régi, ravasz kis utcák megvannak. Végül megint a Vicolo della Morettára jutok (cipelve az ötkilós Novecento-katalógust). A Via del Governo Vecchio egyik első boltja papírbolt, pont szemben laktam 1963-ban az ötödiken, ahol sokat festettem, rajzoltam. Önarcképeket, tusrajzokat, olajfestményeket, még megrendelést is: Enrico Dolphin igazi grófit, Bianca Lanza barátját, későbbi férjét – hol lehet most az a kép? Azóta mindketten meghaltak.

Vettem jó papírt, tust, színes ceruzát, tollat, grafitceruzát. Jól elbeszélgettünk az öreg boltossal.

A palazzinában bevonszoló szobámba a festőállványt, ettől elégedett leszek. Még leszaladok a Frascatit pótolni, rosetta, rétes. Korai elalvás.

Március 4.

Jó nagy alvás. Keveset reggelizek, izgatnak a papírok, rajzeszközök. Tologatom az átcipelt festőállványt, valamilyen táblát kell szerezni az alapozott vásznak felerősítéséhez.

Elkezdlek rajzolni. *Ez a hazám, a rajzolás, a festés.* Valamilyen érzet kiteljesedik, ez a nyugalom, a nulla pont. De kiterjedése is van, nagy tere. Az idő megtelik lehetőségekkel.

Emmával beszéltem délben, aztán visszahívott, este Vida is. Most fél tíz. Esti teámat iszom, még olvasok. Délután Mariettával néztük a trasteverei Mária-templomot, elképzelhetetlen, követhetetlen csodás gazdagsága az egymás mellé, fölé, közé rakott, halmozott, méltósággal továbbépített, a sokszor véletlenül, máshol szándékkal együvé került vagy egyszerűen csak egymás mellett maradt műrészleteknek, dekornak és elmesélnivalónak, a szem számára túlhabzó márvány-arany-mozaik-festmény-üveg tárgy- és felületzön. Vissza kellett jönnöm Rómába, hogy újra megjelenjenek, és *lássam* is őket.

Holnap délelőtt bevásárolok, festékeket stb. veszek. Az a színes, zöld-narancs; de Chirico nagyon megmozgatott. Ráéreztem a festésre.

Március 5., reggel

Megvan a festékes bolt a Via del Gesù; 1825-ben alapították. Minden van. Mindent veszek. Nagy pénzt hagyok ott, nagy boldogság. Hazafelé kicsit nézem a Gesù mennyezetét, veszek zöldséget, kis fajansz teáskannát, mosóport.

Kezdődhet a dolog.

Róma: Szorongás és Erosz váltakozva és egyszerre, elragadtatás.

Rómában lenni a címe: az első kis képet ma, 5-én 4 és 6 óra között festettem, már egészen besötétedett közben. Elég a hely, a fény se rossz. A Winsor–Newton festékek nem köhögtenek, alhatok a száradó képfelületekkel egy szobában. A kép későbbi címe: *Újra Rómában*.

Ezt már 6-án délben írom. Este Vujicsics Mariettánál ettem levest, vittem rétest meg bort. Este 10 óra. Vérnyomás 149/77. Ez egész jó, pedig este megint felidegesített mindaz, amit az Akadémia működésében érzékelek. Ravasz disznóság az egész, amivé változtatták negyvenes évekbeli és korábbi állapotából, az az érzésem, soha sem lesz másként. Portások és gondnokok rémuralma, a tudós és művész kutatók a hátsó lépcsőn, a népes személyzet lakja és uralja a palazzo termeit, bérbe adják, üresen áll, stb. A bérbeadásról többeknél kérdezősködöm, zavaros magyarázkodások. Megalázó érzés, ahogy a rossz festmények, magasra akasztott, hozzá nem értő módon elhelyezett reprodukciók például a koncert- és előadástertet „díszítik”.

Ugyanis helyet kerestem műteremnek, pincéig végigjártam az épületet a gondnokkal. Sok rosszul vagy sehogy sem kihasznált tér, ellenvetések mindenre. Marad a 4x4-es szoba lakásnak és műteremnek. Fürdőszoba, kis konyhafülke van. Persze, nyilván az én viselkedésem hátterében újra ott van tudat alatt a portás és egyebek politikai tiszt mivoltának érzete, amit 1963-ban olyan alaposan meg kellett tanulnom. Még a telefon köztes kattanásait is regisztrálom. Na de elég.

Délután a Sistineban voltam. Még nem láttam megtisztítva eddig. Olyan, mintha először látnám. Erre számítottam, illetve arra, hogy új állapotában tetszeni fog. Ez kifejezhetetlen, hogy milyen most, teljesen új mű, hihetetlen téri dinamikával. Különösen az *Utolsó ítélet*. A testcsoportok

bravúros fény-árnyék hullámozása, feltűnik a léptékváltások hallatlan bonyolult téri rendszere, amit eddig meg sem láttam. Az emberi bőrszínek gomolygó árnyalatai. A „színessége” nem olyan erős, mint a reprodukciók alapján várható volt. Sajátosak a színkontrasztok, nem a mi komplementer rendszerünk, de igen erős hatású. A mennyezetképen számomra néhol túl sok a lilás bordó, szándékosan használom ezt a civil szót, a rokonszíneit nagyon kedvelem, de ez az árnyalat fizikailag ingerel, és lehangol.

A hely tébolyító – az állandóan felerősödő agresszív emberi hangtömeg, a sűrű testek, a frivolság szerencsétlenkedő megnyilvánulásai, az „azértis” fotózók, az egész ostoba massa. Persze velem együtt. Mindig újra kell kezdeni a figyelmes nézést, az összefüggő gondolkodást a látványról. Majd még egyszer elmegeyek.

Később: a léptékügyekhez tartozik, nem tudom megfejtetni a próféták-jósok-szibillák méretkülönbségeinek okát. Delphyca (gyerekkori kedvencem) alakja a legkisebb, előre haladva egyre nőnek ezek az alakok, Jónás közepén az *Utolsó ítélet* fölött bántóan, zavaróan óriási, erős, világos rózsaszín-zöldes kontrasztokkal, hatalmas lábszárak a kompozíció közepe fölött. A növekedést ellenőriztem mérésekkel (szemmel). Eddig ez sem tűnt fel. Ez a lépték-ügy az egyik legfontosabb dolog a mű koncepciójában.

Március 7., reggel

Borús idő. Vettem kalapácsot, fogót, a pincében vakkereteket, jó üveglapot stb. találtam. A második kis képet Giò Pomodorónak ajánlom. 1965 előtti rajzaim, áramló képződményeim abszolút rokonai a hullámos bronzainak. Délután hat órától negyed nyolcig a Palazzina tetőteraszán ültem, beesteledett.

http://www.cirkart.hu/wp-content/uploads/2016/07/13607839_10205550136627613_2095267811_n.jpg

Csütörtök, március 8., reggel

Nézem ezt az *Omaggio á Giò Pomodoro* képet. Miközben készült, működő agyammal, érzeteimmel, a festés mozdulatait téve körbejártam a világot, és most ugyanott vagyok saját hatvanas éveim elején, amire a hullámos szobor emlékeztetett. Úgy értem, miért festek most ugyanúgy, mint negyven éve? Jó, a festékekkel ízesebben, bővebben bánok, a színek sajátjaim lettek. A mozdulatok ugyanazok, már-már motorikusak. Szándéktalanul történt a dolog, annyira megragadott a „Novecento”-kiállításon látott műve, az egykori, nyilvánvaló rokonság. Korai műveink majdnem egyidősek, csak míg ők világhírű klasszikusok, én most is csak szeretném megmutatni, amit csinállok. Lenne mit. De a mi életünkben soha nem fognak ezek az egyidejűségek, természetes rokonságok kiderülni.

Közben itt van Radnóti *Piknikje*, nehéz és élvezetes, jelentős felismerésekhez juttat, pont az imént körvonalazott kérdésben is.

Valaki szólított álomban. Fel akart merülni a homályból, egy arc, amit ismerek, egy kedves női arc, de mindig visszaomlott, mozgatta száját, szólni akart, mosolygott. Erőlködtem, hogy felismerjem, meg azon is töprengtem alvás közben, hogy reggel megfestem – mert miért is ne festeném, ha ennyire érint? Egy ennyire személyes esemény mégis csak fontosabb, mint a (könnyű-) páncélként viselt saját stílus?

Péntek reggel, március 9.

Palazzo Corsini, Trastevere; egyik terem ablakfülkéjében: La regina Cristina di Svezia mori in questa stanza il 19 aprile 1689. „Sono nata libera, vissi libera e morirò liberata.” (Cristina di Svezia)

Egy csodálatos Caravaggio (fiútest obszcenitás nélkül) és Orazio Gentileschi *Madonna gyermekkel*; két remekmű egymás mellett.

A palota felső emeletéről egy ember jött le a lépcsősoron. Látomásféle volt, mélyen ismerős, letéteményese lehetett sok mindennek, aminek nem vagyok részese, de az enyém is. Magába mélyedten haladt, nem igazán volt jelen. Kérdésekre, hogy fent folytatódik-e a képtár, vagyis hogy fel lehet-e menni, a fejét rázta.

A Trastevere más részein jártam, nagyon különös környék, életemben nem láttam ilyen magas falakat. Egyik égis éző falon szép rendszertelenséggel különféle méretű ablakok 3-4 rétegű sűrű vasráccsal (utoljára a siklósi vár középkori börtöneinél láttam ilyeneket), éppen fényképezni akartam, csak zavartak mindenféle huzalok és szerkentyűk, akkor kaptam észbe, hogy ez egy börtön negyed, ami felnyúlik a Gianicolo oldalán. Mohos, fűvel benőtt fura lépcsők, figyelő kamerák, sehol egy lélek. Rémleni kezdett a neorealista filmekből, hogy a Regina Coeli bejárata valahol ott lent van a rakparton, ahol a szabaduló rabok kis batyujukkal első cigarettájukra gyűjtanak.

Elvillamosoztam az Argentínára, jót ettem a régi, lerobbant Delfino-büfében; most is kitűnően főznek. Klientúrájuk is a régi, mobiltelefonnal evő fiú bézbólsapkában, fiatal tanítványával ebédelő és közben magyarázó, rituálisan kalapot viselő aggastyán, erőszakos öreg festőnő, aki végül is kiharcolja a szebbik csirkecombot a hasonló korú kiszolgálónőtől, amit hetyke, fiatal férfikollégája úgy látszik, másnak tartogatna. A pult mögött és előtt, az asztaloknál a változatos emberi bőrszínek üdítő gyűjteménye. A választott csirkecombot végül is a korombeli, sötét égetett umbra árnyalatú asszonytól kaptam meg, aki egyszerűen kivette a tányért az okkeres, napsütötte bajuszos fickó kezéből, és igazságot szolgáltatott a drapp színű vendégnek a világ legnagyobb kisebbségéhez való közös tartozás alapján.

Kiderült a térképen, hogy a Largo Arenula 34. egész közel van, ezt néztem ki a telefonkönyvből, hogy Perilli ott lakik. Leadok egy katalógust a részére, írtam pár sort levél formájában hozzá. Hogy jártam a műtermében, a Piazza del Popolo közelében 1963-ban, stb.

Gyenge textiles kiállítás az Accademián.

Este még „Triznya-kocsma”.

Hajnalban kismadarak.

Vasárnap reggel.

Dél előtt 11-kor, visszafekvés után küzdök ezzel az indulásom előtti napon véletlenül kiderült magas vérnyomással, próbálom kivonni magam a világból, az irritáló dolgokat elhárítani. Nem akarom elfogadni, hogy beteg vagyok. Délben capuccino a Farnese-bárban, aztán remek 116-os kisbuszozás a Piazza San Silvestroig (itt vettem át 1963-ban Poste restante leveleimet), gyalog a Spagnán át fel a Villa Borghesébe, majd a Galleria Nazionale d'Arte Moderna.

Vincenzo Gemito egy jó szobrász: *Fej* (1873), terracotta és egy Brutus-figura. És egy fantasztikus kép, amit lefotóztam: Ettore Tito *Ősz* (1914). Olyan, mint Csontváry. Mellesleg Castellamare di Stabiában született.

Pietro Consagra készített egy kiadványt a Rómában mindenhol fellelhető kő falloszokról *Welcome to Italy* címen 1974-ben, fotók, rajzok. (2. és 3. kép) Elkéstem. 1963-ban még enyém volt az elsőség (lett volna). Akkor rajzoltam egy sorozatot ezekről a formákról.

Este. Végül is a Piazza Flaminia-tól gyalog jöttem haza. A Corsón akkora tömeg, ami már kényelmetlen volt, végül a jó kis néptelen sikátorokon át a megfelelő helyen lyukadtam ki mindenhová, tegnap főzött minestrone-m fele várt, borom is van. A múzeumban legalább öt órát dolgoztam, eljövételkor döbbsentem rá, hogy ez az a kiállítás, aminek ez volt az utolsó nyitvatartási napja, előre kiszúrtam, aztán elfelejtettem. „Felkészülés a modern művészetre”, plusz az állandó XX. századi kiállítás. Kemény volt, talán sok is egyszerre. „Arte alla prova della modernità.”

Hétfő este van. Egy rejtélyes dolog: kotyog a ház. De csak éjjel hallani. Először azt hittem, az ágyak van valami baja, áttettem a párnámat a másik végébe, úgy még jobban hallatszott. Tényleg a „kotyogó kő” jutott eszembe. Nem kellemetlen hangok, azt hiszem, szabálytalan folyamatban hallatják magukat. Talán, mivel ennyire közel van a Tevere? Vagy az átépítések során befalaztak valamit, és az működik? Az én szobám fala mögött egy csigalépcső van, ami kizárja, hogy a zajt emberi tevékenység okozza. Először zavart, most már alszom mellette.

Még: hétfő – vászonvásárlás, blue-green és Mussini rose. Azt hiszem, átverték, de ezt lehetetlen ellenőrizni.

Március 14.

Sirályok köröznek a Via Giulia felett. Most a festőállvánnyal szemben ülök, és a kis mellékutca, a Via dell'Armata felett odalátok. Mellettem – ez egy rejtélyes inkarnáció – itt fekszik az első nap óta ideképzelt „kis keleti szőnyeg”. Vidának emlegettem rögtön az elején, hogy venni fogok egyet. Az a

helyzet, hogy kibírhatatlan érzés volt a puszta parkettra lelépni az ágyból mezítláb. Ugyan itt van jó Damart papucsom, de szőnyeg kellett.

Már szimatoltam itt a környéken, de tegnap a Via delle Vetrine fele menet, szemközt az évtizedek óta csodált Orsini-palotával egyszer csak ott volt egy kilim (vagy kelim) bolt. Az első nagy megdöbbenés a csodálatos „függők”-nek szólt, rátétes vagy kétfelé érvényesen varrt hosszú vásznak. A tulaj azt mondja, nem len, hanem papirusz szálakból szőtték őket. (4. kép) Kongóból származnak, és királyi öltözék részei. Leesett az állam. Már első nap láttam itt a közeli kézműves utcában egy változatot, de annyira mainak tűnt, azt hittem az utcáról nézve, hogy valami rafinált iparművészeti termék. A trieszti boltosnál olyanok is voltak, de kettő nagy, hihetetlen egyszerű és költői, soha nem látott alakzatokkal és színekkel. Aztán beszélgettünk, megmutatott szőnyegeket is, előkerült egy kis töredék „Transzilvániai” másolat – mondta. (5. kép) Említettem a brassói Fekete templomot; persze járt ott. Ősszel lesz Milánóban nagy szőnyegkiállítás, a brassóiak is ott lesznek.

Egyszóval itt van, megvettem a kis erdélyi szőnyeget, hosszasan megokolt, részéről felajánlott engedményekkel. Abban maradtunk, juttatok neki katalógust, és legközelebb cserével folytatjuk. Új áruja nincs, némelyik gyönyörű holmi szálaira esik szét. Nagyon szépek. Gyűjtőknek ad el – mondja, meg magának gyűjt. Eddigi legjobb olasz beszélgetés volt.

A Via delle Vetrinén Cy Twombly fia, Alessandro kiállítását kerestem, egy elbűvölő belső terű helyen van. A plasztikák mellett nagyméretű reliefeket csinál, világos bőrszínűek. Ott beszélgettem a fiú. Ez a monokrómia meglepett, meg nagyon kíváncsi voltam, az apja után mit csinálhat? Arra nem számítottam, hogy tulajdonképpen „hagyományosan modern” az apja senkiföldje, teremítő gesztusa után. (6. és 7. kép)

<http://www.cirkart.hu/wp-content/uploads/2016/06/noname-41.jpg>

Március 15. (később írom)

Protokoll a Gianicolón Türr István szobránál; Jean-Luc Soulé is ott van. Este követségi fogadás, kabát nélkül állok sorban a bejáratnál, jól megfázom. Nem számít. Sértően olcsó, bazári belsőépítészet és dekoráció. Délben Museo Barracco. Nagyon fontos látványok, a palazzo úgy, ahogy volt évszázadok előtt (vagy majdnem). Alatta, ma az utca szintje alatt a római ház, fantasztikus szép űrmértékközpult. Csodás szobrok, sumér, egyiptomi, görög, sok ma is színes.

Emma-Aphrodité. Ez az együttes, a Transylvania-szőnyeg – egy kopott, festett mészkőszobor – és mindaz, ami látható Rómában egyszerre szuggerál valamit.

Hubay Miklóstól 2001. március 15-én: „Kis keresztem hogy szereztem? / Mondjátok majd el, ha kérdik / Elkopott a lába térdig.” (Arany János a Ferenc József rend kapcsán)

Március 17.

Tegnap reggel 10-kor elsők között voltunk Hubayval és Zsuzsával a Palazzo Massimónál, amely az év ezen egyetlen napján látogatható. Nagy izgalom bennem, bejutni belső terekbe, ahol legalább az architektúra nagy része „ugyanúgy” van. Persze a palota egy szelete látható csak függőleges értelemben. Legfelül (már régen elhagytuk az ég felé az épületet) – mondták, hogy mise van, mert elácsorogtunk közben – a kis kápolna zsúfolva apróbb-nagyobb kegytárgyakkal a falakon,

csontocskák minden méretben, szentek neveivel ellátva, befoglalva, keretezve, vörös fényben, arany, vörös, piros, teljesen megzavart és elbűvölt. Bizáncias manierista festmények, úgy tűnt, itt még együtt volt a keleti és nyugati egyház, és úgy is maradt.

Jobb oldalt fönt kis félkör ablakok piros üveggel, azokon át sütött be a nap. Jó latin nyelvű szertartás, a jelenlévők éneklik a válaszokat, a Pater Nostert. Egy lépcsőn ülünk, forróság van. Megragadó és kimerítő.

Korai ebéd a Baresében a Campo sarkán, amit már többször figyeltem, hogy jó herkentyűket esznek, antipasta mista – egy saját kezűleg szedett nagy tányér, frascati, sütött a nap, nagy ernyők kifeszítve. Hubayt mindenhol ismerősként üdvözik.

Mindezt azért írom le, mert megrendítő volt, most is az, ha eszembe jut – Gyöngyiről, Cipiről beszélgettünk többek között. Éppen áttértünk valami más témára (Michelangelo, a fiúszerelem, hermafroditák, Weöres), amikor megszólal a „Yes Sir, That’s my Baby”, egy öttagú banda – cimbalom, szaxofon, egy vonós, mi még – fújja az asztalokkal, székekkel betelepített térrész mellett. Mondtam Hubaynak, hogy ez Cipi száma, kérdezte, hol írt Cipi erről, mondom a *Minden megvant*. Olyasmit mondott erre, hogy most Cipi is itt van valahogy, öröm volt, Tandorit emlegettem a lóversenyek névmágiájával. H. azt mondta a zenészekre, biztos románok, később csárdásszerű is játszottak, meg operettdalokat. Odajöttek pénzért, akkor már beengedte őket a tulajnok, hogy játsszanak a vendégeknek. „Da dove siete?” – kérdeztem; tényleg románok voltak. (8. kép)

Hubay megnézte a képeket, jó reakciói voltak, vizsgálgatta nagyító szemüvegével is, dicsérte a részleteket. Zsuzsát elhárítottam, hagyta. Nem szereti a képeimet.

Este nem tudtam hallgatni a zenét. Pedig Bach olyan jó kellett volna, hogy legyen, mint a legjobb dolgok Rómában, de nem tudtam „fogni” a koncertet. Első pillanattól. Talán túl messze ültem, eszembe jutott Perényi koncertje Pécsen a Hotel Palatinusban, ahol pár méterre voltam a hangszertől. A terem csúnya, bár jó a hangzása. Ez is kirekesztett.

(*Később, szerdán írom.*) Azt hiszem, ez a rohadt gyógyszer is okozza, lefokozza az érzékenységet. Megpróbáltam abbahagyni, akkor rögtön emelkedik. Bár az is, ahogy előzetes jelzés nélkül a megbeszélt nap előtt egyfel rám törtek a takarítónők, nekem kellett őket móresre tanítanom, hogy előbb takarítsák és ürítsék ki a szomszéd kétágyas szobát, és csak akkor, ha összecsomagoltam, majd átköltözöm, amire csak másnapra készültem – ez is eléggé megviselt nem teljesen normális állapotomban.

Tegnap reggel megint bevettem a gyógyszerből, illetve délelőtt, és aztán elmentem hazulról. Már itt az Accademia előtt hátranézés nélkül fordultam balra, éppen elsiklott mellettem az autó, ami elüthetett volna. Persze mellékhatások vannak, a ronda „száraz köhögés”, „szédülés”, „fáradtság”, a beteg „kerülje a gépjárművezetést és a balesetveszéllyel járó munkavégzést”. Később megúsztam egy villamost is az Argentinán, ugyanúgy, mint Helsinkiben a nagy hóban 1984-ben.

Csak az a rossz, hogy annyira zizeg a fejem.

Vasárnap, 17-én felderítettem Tor Bella Monacát, de már amíg odaértem, rengeteg volt a felderíteni való. Penultima: ez utolsóelőtti jelent. Jó feladat, az utolsóelőtti megállónál leszállni egyórás buszozás esetén. (Honnan ismerem fel az utolsóelőtti-előtti?) A közlekedési információnyújtás nem áll a legmagasabb szinten. Amikor végül odaértem (útközben, mivel többször rosszkor szálltam le és gyalogolni kezdtem, a távoli horizonton derengett Tor Bella Monaca városrész a végeérhetetlen Casilina után. Egy nagyon szép fiú igazított el, hogy nincs messze, egy kilométer, egyszerűbb gyalog menni; mégis visszamentem a megállóhoz. Az első olyan buszvezető volt, aki végül is ott szólt, ahol le kellett szállnom; bár volt még egy korábban is, a 105-ösön, aki egyébként végig egy nővel beszélgetett. Az elhagyott rémes lakótelepi kultúrház nagy garázsajtaja zárva volt, de előkerült két lány, azt mondták, én előttem még nem volt látogató, átmentek kicsit enni a bárba.

A festő: Tremlett nagyon jó. Bőséges nagy katalógusok, húsz éve fest (Walldrawings) falakra, ezek többnyire nem maradnak meg. Régi világi és egyházi épületbelső, romok, elhagyott házak, faltöredékek, mai irodák, múzeumok, követségek. Pasztellel, grafittal, jól szétdörgölve, fixálva. Nagyon irigylem. Erősen ösztönöz. A másik ösztönzés a hajlékony felületekre (szobrokra) festés ingere. A Museo Barracco anyaga megint előhozta ezt. Agyrém a színtelen szobor. Platántörzsekre gondolok mint felületekre, ahol állandó térbeli szerves alakulás van, ami körbevezet.

Múltkor láttam egy régi festett hengeres Perilli-plasztikát még a Museo d'Arte Modernában. Nem volt annyira jó, mint a képei. De megint eszembe jut a fő témám – Vidának is mondtam –, ami itt most nyilvánvaló lett, nézve a Perilli-, Carla Accardi-, Attardi-, Burri-, G. Turcato-képeket –, hogy ezek nagyban meghatározták 63-ban, hogy én hogyan alakulok tovább. Aztán a „Novecentón” látott, felidézett nagy invenciók után legtöbbjük örült nagyméretű dolgokat csinált, amelyek már nem olyan jók többnyire (azt hiszem), de azt akarom mondani, hogy én *csak hozzájuk* kapcsolódtam, meg azokhoz, akiket még itt láttam akkor. Az élő, létrejövő művészet közegében jártam, nem reprodukciókban. Például ezért sem vagyok igazán benne az otthoni ízlésben, amely többnyire a félreértett, testetlen utánérzést tartja korszerűnek.

Közben az előbb, amikor festett fatörzsről írtam, hirtelen fölrémlt, miért ne lehetne színes rajzokat hengerként kiállítani? Mint a *Színhengert*, a *Féloszlop*ot annak idején? Mindig újra, ugyanazt a spanyolviaszt fedezem fel.

Visszatérve az olasz inspirációkra. Nagyon fontos számomra Boccioni és Balla mint az elődök festészete. (Mint Rippl-Rónai.) Mindkettőjüknek voltak zseniális korszakai. Leginkább az apró, izgatott, erős színű szín- vagy ecsetnyomhalmozásból létrejött kép-terek izgatnak, emberalakokkal. Boccioni harmincnégy évesen 1916-ban halt meg. Mindegyikük hihetetlen váltásokat csinált végig; ez is tetszik. Legkevésbé érdekelnek az utolsó dolgaik. Balla – milyen üres, szegényes, merev.

Közben – dél van – lent voltam meginni capuccinómat a Farnese-bárban, és bár nem akartam, megint egy rakomány zöldséget, gyümölcsöt vettem a Campón, bort (Castelli Romani) most a Peru bárban, gyanúsan olcsó, dupla adag a múltkori ár feléért (vasárnap este egy másik csemegésnél), Selva néven. Ez biztosan egy olcsóbb verzió, inni jólesik.

Tegnap átsétáltam a Gettón a Magritte-kiállítás felé, és vissza más sikátorokon. Egyrészt baromi lepusztult, elhagyott házak, terek, másrészt viszont őrzik a római vörös házfalak színét, és mesés kis üzletek vannak, több csipke-, cérna-, selyembolt például, vagy különlegességeket áruló kis zöldséges.

A Campidoglióról lenézni a Forumra megbénítja az embert. Egy szelete használható lenne, egy függőleges, analizálható kivágás, de így együtt az egész vakká és süketté tesz, maga a fekete lyuk, bár nem barátságatlan, de teljes mértékben elutasít. A maradványok, főként a falak felfoghatatlan dimenziói, az idők folyamán össze- és egymásra épült, ismeretlen rendeltetésű épületmaradványok – pl. oszlopközök irdatlan méretű befalazásai – a Teatro Marcello körüli új ásatások, az egy szinttel lejjebb volt Város – Magritte tizenhárom évesen látja (?) öngyilkos anyját több nap után a folyóból kihúzza pucéran, hálóinge a fejére csavarodva. Erről soha, senkinek nem beszél egész életében.

Elkezdok papírra egy dolgot a Palazzo Farnese inspirációjára. 13. 53. Folytatom jó pasztaevés után, mérsékelt adag. Csodás körte, csak a felét bírtam megenni (ilyenkor?).

A régiekről írtam, századelő. De az az igazság, hogy velük együtt csodálom de Chiricót. És úgy vagyok az, aki vagyok, hogy közben nem akarom elengedni a kezüket. Tudni kell mindent, amit az elődök tudtak (csinálni is tudni kell) ahhoz, hogy szabad legyen az ember, és hozza saját formáját (formáit).

Most pihenek egyet, aztán lemegyek, megnézem újra a Palazzo Farnese falait.

Este 8 óra. Azon kívül még két lap készült el. Nagy salátát ettem. Az öregasszony kofám megtömött egy zacskót salátakeveréssel, ilyen jót még nem ettem. Legalább 5-6-féle zöld meg bordó, kutyatejlevél-szerű is. Azt mondta, eláll egy hétig is a hűtőben.

Péntek este. Lakom. Alig megyek valahová. Megírtam a pályázatot, korán keltem. Reggel banános gabonapelyhek mézzel, délben saláta, este leves. Selva nevű fehérbor. Az orvosságot már nem szedem. Olvasom az Ottlik-émlékkönyvet (könyvtár), amiből nekem még nincs is példányom. Megint borzasztóan érintve vagyok. Különös, de biztos vagyok benne, hogy Ottliknak köze van Magritte-hoz. Leendő képcím: „...a mulandó látvány ismeretlen nem-anyagi összetevőjét...” (Ottlik) Balassa Péter: „A regény, a festészet, a művészet mindig a filozófia dekonstrukciója.”

A szőnyegnek nagy szerepe van abban, hogy olyan sokat vagyok itt az új szobában. És végre, az ágy párhuzamos a folyóval, nem merőleges rá, mint a 11-esben volt. Hogy ez milyen fontos, tudom a Belgrád rakpartról. Persze a Duna hatalmas víztömege sokkal félelmetesebb mozgó

energiát jelent, mint a Tevere. Avval packázni reménytelen. De mindenesetre érzem a párhuzamosságot.

Emma 10-én érkezik ide áprilisban kilenc napra. Vida meg itt levésem végére jön, és együtt hazamegyünk. Jó lesz! Emmának meg akarom mutatni Rómát. Két és fél éves volt, amikor Róma mellett Olgiatán laktunk vele. Emlékkép: ordítva megfeszíti magát fagyalattal a kezében a Pantheon mellett ülve a kis kocsiban.

Március 26., hétfő

Tegnap bejártam a düledező, romos Barberini-palotát, gyűjteményeivel, furcsa, elhagyatott kiállításával. Megdöbbenő volt a kis rokokó lakosztálya a legfelső emeleten, amely az ezerhétszázvalahány év óta az utolsó évtizedig lakott volt ugyanezekkel a falakkal, tükrökkel, nagyobb bútorokkal. Nincs felújítva – restaurálva sem a család által, sem másként. Mint egy kis örült, megható fészek a tető alatt a nagy belmagasságú alsó szintek fölött és a mai város fölött.

Hátrasétáltam a nem őrzött, emelkedő, teraszos nagy hátsó udvarba, porladnak szét a szobordíszek, épületrészletek. Bezzeg a Borromini-lépcső nem. (9. kép)

Végre a kis 116-os busszal fölmentem a végállomásig, hűvös, jó, tavaszi vidéki levegő volt a Pinción, a kis busz tekergős útvonalon hazáig hozott.

Szomorú a Via Veneton: „Café della Dolce Vita.” Istenem. Mindenhol elém jön saját régmúltam: a hatvanas évek. Most hirtelen eszembe jutott: Egy képet annyi ideig lehet nézni, ameddig festették. Lehet, hogy igaz?

Ma dél felé megrakodva jöttem a piacról, felpillantottam a legközelebbi templomra a Monserrato utca elején, két szép nagy kőspirál a homlokzatán. (10., 11. és 12. kép) Pár lépésre a kis téren megint. Megrázott a dolog – első napokban a színes, dudoros spirál nagyerejű felgondolása, ahogy tudat nélkül megfestettem első változatát – közben lehet, hogy az egyik leggyakoribb látványi egység Rómában. Megvan a párja a kőfalloszoknak.

Eszembe jut a kis, egyvonallal megrajzolt vigyorgó fej a kiállítás meghívón, aztán régen síkszerű szereplése a tányérok, üzeneteken. Így hát ez is innen jön, a barokk egyik lényeges formája, de előbb még ott volt a görög-római oszlopfőkön, és a nem-európai kultúráknak is utána kell néznem. Azzal, hogy én ragyogó színessé, forgóvá festem, valami beszorult üstökössé válik a régi Róma szűk utcái között, ahol keresgélek különös együttállásokat, ablakokat, falakat, ereszeket.

Egy vidám öregasszony könyököl egy emeleti ablakban a jó vörösbarna gettó egyik fordulójában. Megszólítok egy keservesen nyávogó vadmacskaszerű cicát a fal mellett, érem van a nyakában. Az utca rögtön kanyarodik, sötét. A cica tovább nyávog. „Sembra una volpe” – mondja az öregasszony (én) vidáman. Mintha én lennék, leszek. A cica nyávog, én elhúzok, a kis utca-tér-sikátorban egy lélek sincs rajtunk kívül.

Holnap spirálkeresőbe megyek.

Egy kis zsúfolt boltban vettem egy quarto bottigliát, aztán hosszan elbeszélgettem a tulajdonosnővel, elmesélte nagyobb operációit, meg hogy szeretne arcképet festetni magáról, arról az arcról, ahogy régen kinézett; mutatja az igazolványát. Kedves, csinos nő. Most hetven éves, és nagyon panaszkodik. (A fogsora jobbnak látszik, mint az enyém.) Lehet, hogy még meglátogatom.

Megjöttek a katalógusok. Holnap viszek a szőnyegesnek. Naponta elmegyek a Via Giubbonarin a kis pártszékház (túlzás) mellett, ahol annak idején rajzomat kiállíthattam Attardi, Twombly, Perilli meg a többi balos társaságában. „Ai bella linea” – mondta egy öreg főszer. Hát ettől a tulajdonságomtól talán még most sem szabadultam meg. Nyilván nem baj. (Artisti di Regola Campitelli)

Lehet, hogy Perilli azért költözött ide a Largo Arenulára; vagy régen is itt lakott, csak a műterme volt 1962–63-ban a Flaminia elején, a Piazza del Popolo mögött, valami volt ipari műhelyben, ahol Bruno Anatra jóvoltából jártam, amikor Perilli felajánlotta, hogy dolgozhatok ott, van elég hely. Persze nem éltem a lehetőséggel. Micsoda balfasz, aki vagyok; voltam.

Amit most festek – a spirállal egy épület metszetét –, Omaggio á de Chiricónak szánom. Az épületmetszet egy Palladio-kötetből való, római ház bejárati részének keresztmetszete.

<http://www.cirkart.hu/wp-content/uploads/2016/06/noname-40.jpg>

Csütörtök, 29-e reggel

Megvan a FORMA 1-katalógus sok interjúval és történelmi beszámolóval, képpel. Kezdem tanulmányozását. Mindenesetre mindjárt 1947-ben nagy feladvány: Perilliék a kommunista párt pénzén utaztak Prágába és Párizsba, hogy felvegyék a kapcsolatot az avantgardistákkal – miközben Magyarországon a kommunista párt (a nyakunkra ültetett moszkovita bagázs által, valódi vér-ügyönkök) *kezdezt üldözni mindent, ami szellemi érték*, mindent, aminek Magyarországon kívüli szellemi értékekhez köze volt.

Ugyanakkor az olaszok viszont ezzel a baromi szervezéssel, 20-30 éves erejükkel, tehetségükkel mindenáron különbözni akartak nagyszerű művészelődeiktől, akik többnyire fasiszták lettek; és Perilliék 1946-ban kezdték, még formátlanul. *Fontos: minden szövegüket maguk írták!*

Szombat este, március 31.

Velázquezek vannak a városban. Váratlan hír, hogy tegnap megnyílt a Via del Corsón (Palazzo Ruspoli); egy budapesti kép is itt van (Szépművészeti Múzeum), 1619-ben festette, mindjárt a második kép az elején. Ezen nevelődtem, nagyon restaurálva van, de azért most is látszik a megváltoztatott hüvelykujj. Van egy magyar királynő is 1630 körül; persze osztrák. De hát az egész! Nem tudok elaludni, már elmúlt éjfél. Előző nap láttam X. Ince pápa arcképét a Doria Pamphiliben.

Közben mindenféle történik, azt hiszem, ma érkeztek kis Gulyásék, Henczéék, de nem is tudok rá gondolni. A nézés után még tekeregtem a Via Vetrinéig, ma van a Twombly fiú utolsó napja, megdöbbsent, hogy mennyire érdektelen lett.

Itt van az ezüstös-rózsaszínű infánsnő, ami a képtelenségig gyönyörűen van festve. Erotikus élvezet nézni. Micsoda titokzatos művek! Függetlenül a bársonyok, brokátok, áttetsző fátylak, bőrkesztyűk lélegző anyagától is. Elmúlt a festészet. Vagy az ember múlt el. Mi már valami más vagyunk. Mikor történt ez? Bele lehet pusztulni a honvágyba, ezeket a képeket nézve. A Caravaggiók is tökéletesek, de itt a lehelet tetten érhető, az ecsetvonások külön ismerős bravúrok, de közben érzékenyen esetlegesek, a krapplakkból micsoda rózsaszíneket, bíborokat csinált! És nincs körvonal, belepuhulnak az arcok a környezetükbe; még egyszer el kell mennem. Mindenható festészet. Most teljesen el vagyok veszve.

Vasárnap este

Radnóti „klasszikus” tanulmányához, megmondani neki Barthes kapcsán: „Barthes volt, aki noha negatív hangsúllyal – feltárta a klasszikusok át-, illetve felülírhatatlanságát...” (*Piknik*, 139. o.) A lényeg szerintem, hogy az igazi klasszikus mű vonzása pont abban áll, hogy az ember meg akarja fejteni felülírhatatlansága mibenlétét, hogy *mitől* van az neki. Hegel: ...a műalkotás a zseni mint különös szubjektum révén „a szabad önkény műve, a művész pedig az isten mestere”. (?) (*Uo.* 152. o.) Nem a klasszikus mű a mérték, hanem az időben eltűnt személyiség, aki létrehozta, és aki a mű által újra akar születni. Kérdezem, nem lehet úgy fogalmazni, hogy „A” klasszikus a viszonylag folyamatosan fennmaradó aktív, a mű zseniális formájában élő személyiség, aki emberfeletti

szellemi teljesítménye révén szó szerint a művévé vált? Tehát a mű lett a teste, amelyben és által személyisége, szelleme valóban tovább él? (A 155. oldalhoz.) Miért nem tud beletörődni a filozófus, hogy itt is van egy fekete lyuk, egy meg nem fejthető, de tényszerűen *létező és működő aktivitás*, amit szellemünkkel, bőrünkkel, idegrendszerünkkel tapasztalunk, de nem tudunk fogalmilag beszámolni róla? Legalább jelöljük meg a *helyet*, ahol évezredek óta megmagyarázhatatlanul működik, és ami csak az érzékek és tudatfeletti rövid világos pillanatok számára nyilvánul meg.

Sándor! Most olvastam régi kritikáidat Tandoriról, Nemes Nagyról, Ady-Latinovitsról. És a Te egyszeri, csak a Te személyiségedben így összeállt és különös módon működő gondolkodás- és felismeréspályák, amelyeknek a működése erő, egyszeri kombinációk megtestesülése – és itt még az elemzettek iránti szeretet is működik Benned – ez majd hová kerül? Hol lesz hozzáférhető? Vagy legalább feltételezhetően létező?

Soha nem éreztem ennyire a működő nagy tehetségek (a valaha működöttek) jelenlétét, mint most itt Rómában. Csoda, hogy járni lehet az utcán, olyan sűrű a nem látható jelenlétektől az üres tér. Mindezt főleg a festéssel kapcsolatban mondom; mert abban vagyok leginkább benne. Összefügg azzal a régi sejtésemmel, amit már többször kifejtettem, hogy ha a festő valóban jó képet csinál, az azért van, mert sikerül testileg, illetve személyiségének anyagi energiárcsökkéivel is belejutni a műbe, amelyek ott radiaktivitás-szerűen sugárzó módon működnek. Én fizikáról is beszélek, csak nem tudom kifejtteni. Pontosabban ez egy határterület lehet a fizika és a megragadhatatlan (*de létező*) jelenségek kombinációjaként. Nem akarok neveltségessé válni. Több olyan történet van, ami soha nem lett igazán földérítve, de évszázadokig izgatott jó pár embert. Mi volt ez az egész aranycsinálás? Nem vallás, nem (csak) kincskeresés. Talán a legfőbb hatalom magragadásának vágya? Egy csomó tudományterületet érintett. És anyagokkal dolgozott. De a végső célja nem szellemi volt. Azért hozom hasonlatként a műalkotás mellé, mert pl. a festészet esetében, ha adva a tehetség meg a tanulás/felkészülés, a mesterség, az anyaggal bánás, az eljárások, módszerek elsajátítása, mindez egy új művész személyiség ereje által működtetve eredményezhet jó művet. Viszont a zseniális műhöz más is kell. Nyilván dilettáns a szövegem, de az alkotó energiák az egyszeri tehetség DNS-ét is beleprésselik valahogyan a műbe, ez tudja (működés közben) kifejtteni azt a különös hatást, hogy egymástól függetlenül a nézők, befogadók elektromos ütéshez hasonló fizikai befolyásoltság állapotába kerülnek. Tehát nem *szép*, nem *igaz*, nem *jó* stb. Mindez másodlagosan van jelen (nem is biztos, hogy jelen van), az elsődleges: a személyiségét szellemi-fizikai csatornákon a műbe átvivő alkotó lény érzékelhető jelenléte.

Mindez a Velázquez-kiállítás kapcsán égető. Itt van a budapesti kép is, amit oly jól ismerek. A korai műveken nem érzem a fent leírt dolgot. Valószínű, hogy az emberi érettség egy bizonyos szintje kell hozzá, amikor az ember már éppúgy kötődik halálához, mint születéséhez: mintegy kifeszítve lebeg életanyaga közepén.

Van egy kép, a *Bohóc*, amelyet korábban még nem láttam, reprodukcióban sem. Életnagyságúnak ható feketeruhás alak, elmozduló testhelyzetben. Ennél éreztem főként azt, hogy *ott* és *akkor* vagyok jelen, a készülés idejében és terében. Nagyon zavarodott állapot. Ezt csak most utólag írom ilyen flottul. Ott tébláboltam, el- meg visszamentem, jobban *tetszett* a bámulatos szép rózsaszín-szürke infánsnő. De ettől a képtől lettem megragadva. Biztos, hogy az érintettség csak a fizikai jelenlét által jöhet létre. Élőben a többi kiállított képet sem láttam eddig a *Vacsora* kivételével.

Hétfő, április 2-a délelőtt

Caravaggióról valahogy eszembe jut Kondor, aki negyvenkét évesen meghalt, „vesztésre állok” – mondta nyomatékkal, nem is egyszer, még a 60-as évek elején. A rendőrség még évekig faggatta a Sarkadi lezuhanása után, hogyan is történt.

Csütörtök, április 6. délután négy óra

Egész nap aludtam. Tegnapelőtt újra néztem a Velázquezet. Most már figyelni is tudtam, festési folyamatok rendszerének lehetősége merült föl. A ruhák, anyagok közlőre nézve mámoros informel felületek. (Úgy vannak festve.) 4-5 méter távolságból beáll a *megjelenés*. Az arcok, kezek közlőre is, távolról is *megjelennek, másként vannak* festve. Az alkotó fáradhatatlan, de nem feszült figyelme látszik, nincs két megismételt ecsetvonás. Valószínű, hogy ezt nagyon fiatalon megtanulták, ezt a többféle festési rendszert egy képen belül. Az alapfelületek már több, határozottan eldöntött sorrend és hatáskeltés szerint készültek. Valószínű, hogy, amikor ezek elkészültek, teljesen külön jött rá a „csillogás”. Úgy képelem, képes volt a festés gyönyörűségét így féken tartani és a folyamat szerint felépíteni. (Ez hasonlít az évtizedeken át ugyanazon szeretővel folytatott, minden részletében ismert és tervezett szeretkezések magas gyönyörregióira.) Mikor a szintén nagyon érzékenyen festett felületek készen voltak, úgy képelem, messzebből nézte-figyelte a ruha összhatását. (Modell vagy bábu lehetett közben, a királyi személy nyilván csak akkor volt jelen, amikor az arcot-kezet festette.) Tehát kivárt egy *bizonyos pillanatot*, és nagyon gyorsan a fehér festékekkel „odaírta” a teljesen szabad kalligráfiákat, pöttyöket, amelyekből a fémes csillogás, anyag-törésvonalak... stb., aztán a szem számára az alapokkal együtt összeáll, ha kellő távolságból nézem. Közlőre nézve teljesen leválnak ezek a kusza informel firkák a felületről. Pedig mégis úgy kerülhettek csak oda, ha a „helyük” ellenőrzött volt. De a tudattól szabaddá tett kézmozdulatok, ecsetmozgatás, valami, általunk a XX. század második felében gyakorolt kósza, nem kontrollált érzéki anyagmozgás működött itt néhány évszázaddal korábban, illetve mi vagyunk későbbben. Ez is megfejthetetlen. Bár ha a festészet külön, önmagán belül alakuló, gomolygó, sokszor mindennek ellenére működő királyságának létezését felfogjuk és tudomásul vesszük, akár kutathatóvá is válik.

A *csodálatos mandarin* filmet mutatták be Bozsik Yvettel (Mészáros Márta). Nagyon elragadó volt Yvette filmen – ez összesíti a lehetőségeit. Azt hittem, a kínai táncos partnere inspirálta a hihetetlenül összetett és átszellemített testtörténet formájának létrehozására, aztán kiderült szerelmi kapcsolata a fiatal festővel, aki *Extázis* című képsorozatot tavaly a Múcsarnokban Yvette

táncaival együtt mutatta be. Itt volt a fiú, de nekem csak másnap állt össze a kép, Emma találkozott velük a Róma-Budapest gépen (Emma csak tranzitált most Londonból, Pécsre megy a barátnője esküvőjére, visszafelé jövet megszakítja Rómában az utat tíz napra), tehát a fiú vele van, ezek szerint ez egy nagy kapcsolat. Ettől alakult át és bővült a kifejező eszköztára.

Este 6.45. János testvérem hívott, hosszan beszéltünk nagyon jól, az összes aktuális dologról, vidám volt, én is. „Barokkozás” – idézem őt az idősebb korban kialakuló gondolkodásról (én, most), amikor az ember már nem olyan biztos egy dologban.

Tegnap este néztem a *Nizsinszkij ritrovatót*; majd írok erről. Peskóékkal vacsoráztunk utána, az ő barátaikkal (Umberto Colombo?) és a Vatikáni rádió szerkesztőjével, aki a Mandarin-vetítés után olyan jókat mondott, soha ilyen viselkedésű, szellemiségű papot még nem láttam.

Péntek este fél tizenkettő

Ma délelőtt/délben gyorsan festettem egy Omaggio á Stravinskyt. Még hozzá kell nyúlni, de létre akart jönni gyorsan. Itt kezdtem Rómában újra (először papíron) színes ceruzával és olajfestékkel ezt a hurkolást, gubancolást. (Soulé kapott a kitüntetése alkalmából egy ilyen lapot, nagyon örülnek neki.) Na szóval, ujjal festett kép, gubancolva van, eldörgölve.

A *Sacre du Printemps* volt az utolsó a *Nizsinszkij ritrovato*-esten. Teljesen megszólalt és megjelent a számomra, nem tudtam, hogy ekkora mű. Talán élőben még nem is hallottam. Tényleg apróra tört, de az egész érzés gyönyörűsége volt és nagyszabású, valóban velem történt valami, megsemmisítő volt. A ruhatárba akartam szökni a kabátomért, miután fent gratuláltam, de Peskó utánam jött, hogy vacsorázzak velük. Nagyon figyeltem, hogy épeszűen viselkedjek, de könnyen ment.

A pasta all'olio-aliót úgy készítik az Operához közeli pincevendéglőben, hogy a darabolt gerezd fokhagymákat lassan puhára párolják a sok olívaolajban pár peperoncínóval együtt. Rá a spaghettile, utolsó pillanatban még beledobják a petrezselyemzöldet darabolva, nem vágva, hanem tépve. Baromi jó volt. Pecorinóval szórtuk – reszelt juhsajt.

Azt mondta Peskó a taxiban elfelé, hogy a vacsoránál mellettem ült úr a Római Klub tagja volt, a világ 60-70 legfontosabb emberének egyike. Kis, betegnek látszó felesége megpuszilt: Buona Pasqua! A pap riporter feltűnt itt a vetítésen előző nap, hogy vidám, okos, szabad ember – pap – ilyen is van? Megdicsértem a szövegéért.

Fontos Sztravinszkijről: nyavalygásnak tűnik mellette egy csomó dolog a XX. század második feléből, amit az ember nagynak hitt. Ez valóban nagy. Zenében a Messiaen-koncert fogható hozzá a Zeneakadémián, nem jut eszembe a darab címe, tavalyelőtt volt, őrzítő nagy, totális mű.

(Turangalila)

Mindaz, amit elkezdtem írogatni a „klasszikus” mű fogalma kapcsán, végiggondolásra, megszerkesztésre szorul. Nehéz megragadni. Pontosabban a zseniális mű a kulcs. A férfiak által a nők kollaborációjával felépített és fenntartott rossz társadalom (világrend), amiben mindenki szenved, csak a művészet által és a zseniális művek miatt elviselhető, illetve azok hatóköre okoz nagy örömet, magas szintű élvezetet, gyönyört – és a zseniálisan megvalósuló szerelmi öröm, az orgazmus, az egyszerű mechanikus megtörténéstől a megsemmisülésig, a teljes testi-lelki elragadtatásig számtalan fokozaton valósulhat meg.

De nem erről akartam. Tehát a zseniális műalkotás (lásd korábbiak). Az elrontott és egyre rosszabbul működő hiányzik, vagy alig van jelen a női létező, aki képes élő szervezetet testében felnevelni, és lelkes lényként világra hozni. (A nő letaposása, lent tartása teljes körű női segédlettel és leleményes női ötletek hozzáadásával történik.) Az emberi lény megszületésére a nő képes. De a művész is képes egy ugyanilyen működésre. Az elemző szellemi működések, a fogalmi, logikai megközelítések nem képesek a művészet, a remekművek létrehozásának mikéntjébe behatolni. Módszereik fogyatékosak, amennyiben csak férfiak dolgáról beszélnek. A művészet zseniális alkotásainál ugyanúgy egy új élőlény fogantatása, kihordása és megszületése történik, mint az emberi élet továbbvitele, az embrió életre hozása esetében.

Tehát nem az a téma, hogy a nők mennyi részt kapnak a férfiak kegyei révén, vagy mennyit harcolnak ki maguknak. Nem is az lenne az út, hogy találjanak ki egy új világot a nők. Hanem: a teremtők jussanak hozzá, hogy működésük a legmagasabb értékelést élvezze, hogy a művet alkotó művész, és az embert szülő nő mint modell határozza meg a társadalmak szerkezetét.

Kettős a dolog, illetve többes. A zseniális műalkotás, ami a legtöbbet érő, a legnagyobb dolog az ember birtokában, magának az életadásnak egy másik formája. Az ilyen mű élőlény.

Két dolgot kellene százszoros hatékonysággal tanítani kisgyerekkortól az oktatási rendszerekben: A szerelem, az élet művészetét (a létezést) és a művészet ismeretét, élvezni tudását. A tehetségek számára pedig a tizenkét éves kortól esedékes teljes körű felkészülést a művészé válásra.

Tavaly: a Pápa bocsánatot kért a nőktől (megtudni ennek pontos részleteit).

Április 11., nagycsütörtök

Közben elmúlt éjfél, már péntek van. Vico Equenze, Hotel Oriente. Emma fürdik a nagy kádban, jól áthúltunk, este esett is.

(Utólag: a Debussy- és Sztravinszkij-baletteket előző vasárnap is néztem-hallgattam.) Véletlenül vettem észre hétfőn az új áprilisi programfüzetben, hogy Messiaen *Turangalila* megy pár napig; rohantam még aznap. Yvonne Loriod, a kis öregasszony roppant energiákkal játszott. A kínai karmester a zenekarral megcsinálta a nagy crescendókat, hatalmas, sima elragadtatás.)

Emma 10-én érkezett Rómába. Öröm. Többet nem jutott eszembe a vérnyomásom. Járkálások. Sopra Minerva, Pantheon este zárás előtt. Szerda este Nekrošius *Otello* a Teatro Argentínában. Nagy előadás, nyolctól egyig tartott; nem éreztük hosszúnak.

Csütörtökön esztelen jelenetek a Termini pályaudvaron, a 33-as kocsiba szólt a helyfoglalásunk, ilyen számozású kocsit nem volt a szerelvényen. Több mint egy órással késéssel indultunk. Nápolyban esett az eső. Rögtön tovább a Circumvesuvianával. Vico Equenze – tapasztott labirintushotel teraszokkal a meredek tengerből felett (emlékeztet Santorinira). Díszes kis apartman, nagy fürdőmedencével.

Rögtön átmentünk Sorrentóba, és minden remekre fordult. A húsvét előtti ceremóniákban az egész város részt vesz, családok gyerekekkel vándorolják végig a templomokat, szerzetesek fáklyákkal (fekete-fehér csuklyások), visznek kis jelképes kajákat, szőlőt, bort, kenyeret, kisbárányt. Az egyik templomban Jézus utolsó napjainak eseményeit jelző helyszínek, megvilágított rekvizitumok. Emmának nagyon tetszik.

Fantasztikus finomat vacsoráztunk a Lanternában, Emma gnocchi verde con salmone-t rendelt, én egyszerű paradicsomosat, sorrentói módra, utána cozze alla marinara és a ház fehér bora. Utolsó vonattal haza, hideg, rossz idő, a hotelban forró fürdő, nagy alvás.

Másnap egész nap Pompeii. Sok új feltárás, nagy élvezet volt. Majdnem négy évtizede, hogy ott jártam. A villák, teljesen kibontott épületek, belső udvarok, kertek, medencék, a lakoszobák, csarnokok, kis fürkék falfestményei a teljes, nagy élet felidézését teszik lehetővé. Sok, korábban nem látott díszítő festményt és ornamentikát láthattam. A vörös háttérű csodás freskókat rejtegetik, nem szabad erősen megvilágítani. Azért benéztünk a Villa dei Misteribe, szerencsére éppen filmeztek különleges engedéllyel, így percekre fényárban úszott minden.

A részben rekonstruált Via dell'Abbondanza házai, festményei, kertjei végignézhetők. Az utca másik oldala nagyrészt még a „Vezúv anyagával” elborítva áll, meredek domboldal a homlokzatok mögött.

Ugyanaznap: nagyszombat este Sorrento, a fekete csuklyások körmenete (nagyon fáradtan).

Megint forró fürdő a hazavitt jó pizza és sör után. Másnap késő reggel kávéztunk a főtéren a beszélgető, ácsorgó embercsoportok mellett – Nápolyba vonatoztunk. Esőben, hidegben megnéztük a parti sétány felől a várost, a Vezúv felhőben. Egy finom kis vendéglőben jó ebéd, a vonat indulása előtt tíz perccel a Piazza Garibaldin vagyunk. Nagy alvás a vonaton. Róma újra, még aznap este Soulééknál látogatás. Aztán Emmával jeges időben a virrasztó templomokat kerestük föl, tényleg baromi hideg volt. (Otthon is hó és hideg.) Emmát érdekli az emberek templomban levése, a részvétel.

Ma, húsvét vasárnap dél felé indultunk a Piazza San Pietro felé, ragyogó napsütés, de ahová nem süt, ott hideg van. Jó volt ott lenni a téren. Aztán az Angyalvárban. Jó Emmával együtt lenni, és nézni, megtapasztalni eseményeket, helyeket. Természetes jó érzés, nem szédült öröm és állandó szorongás, mint amikor kicsi volt. Még este a Trasteverén jártunk.

Hétfő – Caracalla thermák, tea Szőnyi Zsuzsánál.

Kedd – Villa Borghese, napozás. Kisbusszal oda, közben Tazza d'Oro, és Caravaggiók a francia templomban, Pantheon újra. Dél felé a Popolo fölött oly közelinek tűnt a Vatikán, átvágtunk a Cola di Rienzón. Eszelős tömeg, bent végig kellett járni az előző (nagyszerű) termeket, szorongás, bezár az agyam a tömegtől. Végül egy óránk sem maradt a Sistinában; Emma elragadtatva nézelődött.

Üldögélés a téren, Emma egyedül is akar járkálni. (13. kép) Este az általam elkészített lazacos zöld gnocchi nem volt olyan finom, mint Sorrentóban.

Szerda dél felé, római útikönyvet keresve az általa talált spéci boltban, onnan kijöve eldől, hogy felkeressük a Villa Adrianát (Tivoli felé). Ebből egész estig tartó program lett. Fantasztikus idő volt, a beláthatatlan és alig bejárható hatalmas épületmaradványokkal (14. kép) – valami összeállt, a Caracalla és a San Pietro azonos tulajdonképpen, csak az utóbbi feldíszítve, működésben látható. A Villa Adriana aláhúzta ezt az érzetet, hogy a reneszánszban kell keresni a római monumentális építészet tér- és látványi élményét, illetve folytatását, ami visszafelé is érvényes. (15. kép)

Jó álom a világos dupla spirálokról.

Csütörtök délután Fiumicino. Emma elment. Olyan ügyes és gyors, mindent tud, észrevesz. Kicsit bénán és leeresztve haza, már nem festetem, csak feküdtem, de megláttam a bőrszínű tekervények folytatását, kadmium vörös teret kell nekik festeni (Villa dei Misteri) egy pár pontosan húzott fekete-kékes zöld-aranyokker csíkkal, amilyenek ott is keretezik a jeleneteket. Ezt csináltam aztán tegnap, evidens a dolog. Pompeii részlet. Pompeii akkord. (16. kép)

Ahogy ezt írom a kis karosszékben, a Via Giuliára néző ablaknak háttal, tarkómra süt a nap, (negyed tíz) lent ordítózva döngetik a csőtörés tartozékait, helikopter húz el, a verebek cserregnek itt a hátam mögött, hallom lent az elektromos kisbusz surranó hangját, autókat. Egyik „harsogó” (Tandori) veréb közvetlen közel, szabályos ütemben mondja. Valahol egy beteg cica keservesen nyávog, már napok óta hallom bizonyos időpontokban. Elégedetten nyugtázom hátranyúlva, hogy megy a fűtés. Zabpelyhemet mindjárt elfogyasztom, előbb torna a kis Transylvania szőnyegen. Ma megfestem a világos spirálokat, vagy csak egyet. A címe álomban „Amalgám” volt, megnéztem a szótárban, az amalgama jó szó, csak engem emlékeztet a régi fogtömésekre.

<http://www.cirkart.hu/wp-content/uploads/2016/06/noname-35.jpg>

Április 22.

Vasárnap reggel. Diadal: 120/74. Meg kell őriznem otthon az egészséges lét feltételeit. Mit csinálok itt? Festek, együtt élek a festéssel, ezen gondolkozom előre és visszamenőleg, az agyi kapacitásom, a szervezetem boldogan létezik ebben. Gondolkozom a szakmával kapcsolatban, evidenciák jelennek meg. A napi gyakorlat (tanítványok, egyetem) itt nem gátol és nem irritál. Nagy, szabad gondolkodási kapacitás tud működni, nem foglalják el eszelős napi politikai és személyi kérdések, amelyeket se befolyásolni, se megoldani nem tudok. Igaz, hogy itt is van napi politika, ami foglalkoztatja az ittenieket, de ezt nélkülem teszik. Ezt otthon is megvalósíthatom. Közélet stb. csak a legszükségesebb mennyiségben részt venni. Saját szakmai jelenléteimet viszont erősíteni, könyv, eladások, saját kiállítás, fiatalok támogatása.

Létezés: Vidának is jó ez az aggregényélet, illetve a nem szoros együttélés, ezt próbálni tovább. Esetleg a műterembe költözök? Takarítás! Szakmai adminisztrációra egy titkár-ügyintéző alkalmazása. Utazgasson Pest-Pécs között, szállítson, képviseljen, rendszerezzen, feldolgozzon. Belgrád rakparti lakás felújítása esedékes! Kidolgozni Emma visszatérésének körülményeit. Külön lakás Pesten? A havonta rendezett pesti szalon-na átalakítása: mindazok járjanak, akikkel a napi létezésben kapcsolatban vagyunk szakmailag? (A titkár háziasszony is lesz? Vagy az egy másik személy?)

Étkezés – zabpehely, zöldségleves sajttal, saláták, paszta. Nem eszem húst. Tej, hal, marinírozott dolgok. Kevesebb kávé. Tea. Fehérbor, olívaolaj. Gyümölcs (csak utóbbit nem nagyon kívánom).

Megőrizni a tágasabb szemléletet, a festészetet nem hazai, hanem természetes idő- és térbeli összefüggéseiben érzékelni és művelni. Kiállításokat, régi műveket tanulmányozni mint mai aktualitást. *Mindenhogyan festeni.* Úgy értem, a lehető legtöbb módon. Nincs stílus; íz van.

Megfesteni nagyban a kis képek esztétikai bravúrral bíró részleteit – előbb, mint más megcsinálná.

(*Hétfő:* olívaolajban sült zöldségekkel készült fettuccine.)

Amalgama elkészült, már csak egész vékonyan festek, hogy megszáradjon.

Inveramento – valóra válás, testet öltés; Invenzione – feltalálás, megtalálás; Incarnato – megtestesült, rózsaszín; Si incarna – megtestesül.

Kedd este. Vida egy-kettőre itt lesz, most beszélünk. Ijesztő a fejem – elaludtam a napon Ostiában a homokban, arccal a nap és a hullámverés felé. Talán nem lesz vele baj, már előzőleg is volt egy kis szíнем a Villa Adriana napjától. Különben reggel még szövetkabátban indultam Zsuzsához Michelangelo-rajzokat nézni – megvan neki a Tolnay-féle nagy könyvsorozat. A tengerparton összesen két nő vetkőzött fürdőruhára, de nagyon élvezték a népek a nyár előtti pillanatot. A nagy elzárt strandok a víz felől végigsétálhatók, persze kavics, meg olyan kis foltos kagylók, amilyenel isteni spaghettit ettünk a Trasteverében (háromféle kagylóval) Emma utolsó estéjén.

Szerda reggel, április 25. Napon szárítom a hajam a nyitott ablaknál. Ma még jó lenne két kis vásznat festeni. (Egy elkészül.)

Csütörtök reggel

Tegnap este EUR-ban néztem tibeti szőnyegkiállítást. Hihetetlenül szépek, az ember nem érti, hogy ilyeneket hogy-hogy nem látott eddig? Többnyire 1800-as évek, vagy újabbak. Fotóztam, de nem volt túl jó világítás. Azonosságokat találtam a sírköves ismétlő kompozíciókés a tigrisbőr mintájú szőnyegképek között. A katalógust azért nem vettem meg, mert túl drága volt, és azzal együtt nem jó minőségű. Az anyag, a szőnyegek teste és valódi színvilága nyomokban sem jelent meg. Sűrű csomózott, tömör felületek. Készültem rá, de azonnal lenyűgözött az első rózsaszínes, halványlilás kockás darab. A kompozíciók kifutnak, alig fordul elő bordűr vagy más szegély.

Most, hogy az ágy szélén ülve írok, meglátok egy kis hangyát a padlón, úgy látszik, visszajönnek, vagy nem mind ment el. Két hete eltűntek, azt mondja Ildikó, hogy, ha lemegy a víz a Teverében, akkor elmennek. Nagyon helyes kis fekete hangyák, mindenhol volt, főleg a konyhafülkében.

A kérdés az, elmenjek-e ma Sperlongába? Persze jövő héten már hiába akarnék.

Tegnap felhívtam Tolvaly Ernő kollégámat, és néhány szavával rám zuhant ez az egész pécsi egyetemi csődtömeg, meg az, aminek elébe nézek. A ki-, illetve visszavonulásomat úgy kellene intézni, hogy észrevétlen és harc nélküli legyen, de hogyan védjem meg a hallgatóimat a kirekesztő bosszútól? Az emberek hatalmi tébolya maga a rák – mindent elpusztít. Ha még bosszúvággal is párosul, vélt sérelmek megtorlásának vágyával, az a dögvész.

Fontos: a pompeii képen a türkizkék csíkokra kis, áttetsző rétegű krómozidzöld hurokrendszert festeni! Már otthon, mert itt nem száradna meg. A képek és a festékek is maradhatnak Pesten, legalább egy bázis visszaáll a régi lakásban. Hol lehetne egy műhelyszobám?

Még jegyzet a tibetiekhez: „leopárdbőr” – szürke alapon narancs-rózsaszín háromkaréjos, vörösés lábnyomok borítják sűrűn, a szürke színe is változik.

Galéria megtekintése

 (<http://www.facebook.com/sharer.php?u=http://www.cirkart.hu/2016/06/24/romai-naplo-2001-bol/>) (<mailto:?subject=Római napló 2001-ből&body=%20http://www.cirkart.hu/2016/06/24/romai-naplo-2001-bol/>)

➤ [Portré \(http://www.cirkart.hu/category/portre/\)](http://www.cirkart.hu/category/portre/), [Szemle \(http://www.cirkart.hu/category/szemle/\)](http://www.cirkart.hu/category/szemle/)

[Főoldal \(http://www.cirkart.hu\)](http://www.cirkart.hu) [Archívum \(http://www.cirkart.hu/archivum/\)](http://www.cirkart.hu/archivum/)

[Galéria \(http://www.cirkart.hu/page-galeria/\)](http://www.cirkart.hu/page-galeria/)

[Szemle \(http://www.cirkart.hu/category/szemle/\)](http://www.cirkart.hu/category/szemle/)

[Tanulmány \(http://cirkart.hu/category/tanulmany/\)](http://cirkart.hu/category/tanulmany/)

Cirka Művészeti Folyóirat | Kiadó: Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar

Felelős kiadó: Prof. Dr. Lakner Tamás | Főszerkesztő: [Hrubi Attila](#)

(<mailto:%68%72%75%62%69%2e%61%74%74%69%6c%61@%67%6d%61%69%6c.%63%6f%6d>)

Szerkesztőség: Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar, H-7622 Pécs, Zsolnay Vilmos u. 16.

+36 72 501 540 /22875 | [cirkart.hu \(http://cirkart.hu\)](http://cirkart.hu) | art.cirka@gmail.com

(<mailto:%61%72%74%2e%63%69%72%6b%61@%67%6d%61%69%6c.%63%6f%6d>) | ISSN 2498-7069

[WordPress \(http://wordpress.org/\)](http://wordpress.org/) | Téma: [Zircone \(http://www.iris-studio.es\)](http://www.iris-studio.es) | Grafika: [Simon Ádám \(http://adamsimon.hu\)](http://adamsimon.hu)